

СЛОВНИК БАЗОВИХ ТЕРМІНІВ З КУРСУ «ПСИХОЛОГІЯ ПОЛІТИКИ ТА ВЛАДИ»

Абсентеїзм – прояв байдужого ставлення населення країни до політичного життя, ухиляння, масова відмова виборців від участі у виборах, зборах тощо.

Автократія – система правління, за якої необмежена верховна влада у державі належить одній особі і не контролюється представницькими органами.

Авторитаризм – державний устрій, характерними рисами якого є режим особистої влади, відсутність демократичних інституцій, диктаторські методи правління.

Авторитарність – влада, яка вимагає від членів суспільства безперечного і повного підкорення й використовує для цього переважно примусові (фізичні, моральні) засоби.

Агітація – діяльність, спрямована на спонукання, заклик до конкретних дій.

Агресія – природня реакція людини на фрустрацію, яка їй природньо необхідна.

Адаптація до стресу – триваючу оцінку або переоцінку будь-яких можливих реакцій на стрес.

Анархізм – політичні погляди, які заперечують будь-яку владу, розглядаючи її як насильство над особою.

Аполітичність – байдуже ставлення до політики; небажання брати участь у політичному житті.

Безпека національна – безпека нації з усіма її етнічними групами, системою суспільних відносин, зв'язків, установ.

Бюрократія – 1) специфічна форма організації управління в суспільстві, яка характеризується надмірною самостійністю виконавчої влади щодо решти суспільства. Здійснюється великою масою чиновників, численним адміністративним апаратом; 2) верства адміністративних чиновників у державі, які вважають, що вони вирішують головні організаційні питання, утримуючи владу власноруч.

Влада – здатність та можливість справляти визначальний вплив одних соціальних суб'єктів на інших за допомогою різних сил, засобів і способів.

Волюнтаризм – 1) напрям політичної свідомості, який розглядає людську волю, суб'єктивізм як головний фактор політики; 2) політична діяльність, яка зумовлена передусім суб'єктивною волею керівних осіб і лідерів панівних політичних угруповань.

Вплив політичний – дія (або утримання від дії) суб'єкта політики щодо інших суб'єктів або суспільства в цілому з метою реалізації власних цілей і політичних програм.

Геноцид – особливий вид політичного насильства, який характеризується масовими вбивствами, великим ступенем залучення до актів насильства не лише владної еліти та співробітників каральних органів, але й практично всього населення.

Громадянське суспільство – сукупність усіх громадян, їх вільних об'єднань та асоціацій, пов'язаних суспільними відносинами, що характеризуються високим рівнем суспільної свідомості та політичної культури, які перебувають за межами держави, але охороняються нею.

Гуманізація політики – надання політиці гуманістичної спрямованості, орієнтація на реалізацію інтересів особи і задоволення потреб широких суспільних верств.

Демократія – форма політичної організації суспільства, яка визнає джерелом влади народ, його право вирішувати державні справи, водночас захищаючи громадянські права і свободи.

Деспотія – форма державного устрою, за якої правитель користується необмеженою владою над усіма членами суспільства.

Диктатура – необмежена політична, економічна, ідеологічна влада, здійснювана певною групою людей на чолі з лідером, ім'я якого чи головна ідея дає назву тому чи іншому виду диктаторського правління.

Дискримінація – обмеження або позбавлення прав певних категорій громадян за ознакою расової чи етнічної приналежності, соціального походження, статі, політичних переконань тощо.

Догматизм політичний – відсутність у суспільстві необхідних умов для творчого мислення і відповідної практичної діяльності (демократії, гласності), що спричиняє відрив теорії від практики, відмову від аналізу істинності й доцільності висунутих цілей політики та обмеженість практичної діяльності лише пошуком прийнятних засобів реалізації цих на віру прийнятих цілей.

Експресивний натовп (з англ. expression – вираження) той, що ритмічно виражає ту або іншу емоцію: радість, ентузіазм, протест.

Екстатичний натовп (з англ. ecstasy – екстаз, захват) екстремальна форма експресивного натовпу.

Зміст соціальних відносин – становлять тільки ті сторони суспільних відносин, які звернені безпосередньо до людини, характеризують місце індивідів у суспільстві з погляду їх соціальної рівності й нерівності. Це відносини соціально-економічні, соціально-культурні, соціально-політичні.

Ідеологічна легітимність – громадянин розділяє цінності, які виражає влада.

Ідеологія – упорядкована, струнка система поглядів, які виражають ставлення до дійсності, цілі й програми, спрямовані на закріплення, розвиток чи зміну даних суспільних відносин.

Імідж – сформований в масовій свідомості і такий, що має характер стереотипу емоційно забарвлений образ когось-небудь.

Інстинкти – вроджені моделі поведінки, що детерміновані біологічно та задають напрямок енергії поведінки.

Інфантілізм політичний – політична незрілість, нездатність правильно орієнтуватись у політичному житті, що робить людину політичною іграшкою або прирікає на політичну пасивність.

Інформаційно-психологічна безпека – стан захищеності індивідуальної, групової та суспільної психології й, відповідно, соціальних суб'єктів різних рівнів спільності, масштабу, системно-структурної й функціональної організації від впливу інформаційних факторів, що викликає дисфункціональні соціальні процеси.

Кон'юнктура політична – момент співіснування різномірних політичних та соціальних сил і тенденції його зміни. Орієнтація на використання сприятливих політичних обставин, на новизну, заперечуючи спадкоємність. Врахування її – обов'язковий елемент вироблення політичної стратегії і тактики.

Конвенціональний натопн (з англ. convention – умовність) збирається із приводу заздалегідь оголошеної події: мітинг, концерт рок-групи, футбольний матч і т. д.

Консерватизм – політична ідеологія і практика, яка орієнтується на захист, збереження й підтримку існуючих традиційних засад і форм суспільного життя, морально-правових основ, заперечує революційні зміни, необхідність народних рухів і т. ін.

Конформізм – згода, примирення, пристосовництво до різних думок і позицій, пасивне сприйняття існуючого ладу, панівних тенденцій, брак власної позиції у політиці.

Концепція політичної реклами – це аргументована система поглядів про шляхи, засоби і методи досягнення поставлених політичних цілей за допомогою політичної реклами.

Легітимність влади – це ступінь згоди між керуючими та керованими соціальними суб'єктами, тобто згода громадян з тим, щоб ними управляли саме ті й саме так, як нормативно визначено.

Лідер політичний – голова держави, керівник політичної партії, громадської організації, народного руху тощо, який має високий

авторитет, реальну владу і здатний її здійснювати задля розв'язання соціальних і політичних завдань.

Лідерство – це не всі види впливу, які може справляти на людину інша людина або група, а насамперед так звана суб'єктна активність, тобто активний вплив політичного лідера на інших, причому значно сильніше, ніж вони впливають на нього, викликаючи при цьому в об'єкті впливу бажані зміни.

Люмпенізація – процес втрати якимось класом, соціальним прошарком характерних рис, перехід в інший соціальний статус. Здебільшого супроводжується втратою професіоналізму та соціальної ініціативи, безробіттям, правовим нігілізмом, зниженням рівня культури.

Маніпулювання – процес впливу на громадську думку та політичну поведінку для їх коригування у певному, необхідному для владних структур напрямку. Мета – спонукати маси до прийняття непопулярних заходів. Засоби: поширення політичних доктрин через засоби масової інформації, соціально-психологічний вплив та ін.

Маргінальні верстви – соціальні групи, які внаслідок еволюційних або революційних змін у суспільстві виходять за межі раніше сталих соціальних спільностей; характеризуються приналежністю до двох або більше соціальних груп, звідки виникає маргінальна субкультура.

Маса – поняття, пов'язане з позначенням альтернативних щодо елітних страт соціальних спільностей, які визначаються за кількісною ознакою.

Масова свідомість – один з видів суспільної свідомості, конкретна форма реалізації останньої. Характеризується збігом у певний момент і в певних умовах основних компонентів свідомості великої кількості різних суспільних груп. У ній дістають відображення знання, уявлення, норми, цінності, які поділяють маси і які вироблені в процесі спілкування, спільного сприйняття соціально-політичних реалій, інформації тощо.

Масова стихійна поведінка – термін політичної психології, яким позначають різні форми поведінки натовпу, циркуляцію чуток, паніки та інших масових явищ.

Масове суспільство – тоталітарна спільнота, коли домінує насильство, втручання держави у всі сфери життя, посилюється роль держави.

Натовп – велика кількість людей, не пов'язаних між собою спільністю мети і єдиною позиційно-рольовою організацією, але об'єднаних спільним центром уваги, подібністю емоційного стану та у деякій мірі такі, що виявляють масову свідомість.

Національна безпека – стан соціальних інститутів, що забезпечує їх ефективну діяльність по підтриманню оптимальних умов для існування та розвитку особи й суспільства. Має три рівні: безпека особи, суспільства і держави. Їх співвідношення залежить від типу політичного режиму, розвитку демократичних традицій.

Невротичне прагнення до політичної влади – народжується із тривожності, ненависті й почуття власної неповноцінності.

Нейролінгвістичне програмування – це напрямок прикладної психології, пов'язаний з вивченням і створенням нових (або актуалізацією добре забутих) психологічних методів впливу на індивідуальну, групову й масову свідомість.

Окказіональний натопн (з англ. occasion – випадок) велика кількість людей, що зібралися із приводу несподіваної вуличної події. Домінуюча емоція – цікавість.

Опортунізм – політичний курс, який характеризується пристосованістю, безпринципністю, зрадою інтересів певної політичної сили чи ідеології.

Паблік релейшнз – спеціалізована діяльність державних і громадських організацій, що забезпечує взаєморозуміння і доброзичливість у контактах з масами (публікою), соціальними групами. Реалізується шляхом поширення інформації, що розкриває механізми здійснення влади, контактами, які імітують довіру у взаємовідносинах влади і мас.

Персональна легітимність – ґрунтується на довірі до політичних лідерів, що персоніфікують владу, високій оцінці їх особистісних і політичних якостей.

Плутократія – політичний устрій, за якого державна влада належить представникам найзаможніших верств суспільства.

Плюралізм – система влади, заснована на взаємодії і співпраці основних політичних сил і організацій.

Плюралістичність – характерна якість людини, яка робить її здатною до конструктивної дискусії.

Політика – сфера людської діяльності, що пов'язана з відносинами між суспільними групами, партіями, державами з приводу завоювання, утримання і використання влади.

Політико–владні відносини суспільства – певна об'єктивна реальність, «дана нам у відчуттях», що виявляється в правових нормах, діях органів управління й детермінована економічними, соціальними, власне політичними факторами.

Політична дезінформація – поширення інформації, що вводить в оману суспільство в цілому чи певні суспільні групи, з метою

політичної дестабілізації, досягнення певних політичних цілей, маніпулювання.

Політична еліта – соціальна спільність гетерогенного характеру, об'єднана близькістю соціально-психологічних установок, стереотипів і норм поведінки, яка поділяє, часом доволі відносно, визнані між собою цінності.

Політична культура – система прояву свідомості, сформованих ціннісних орієнтацій, установок і стилю політичної діяльності, яка виражає синтез політичної свідомості, менталітету й практичної дії.

Політична легалізація – встановлення, визнання, підтримка влади законом, насамперед конституцією, нормами, які залежно від типу влади можуть суттєво змінюватися.

Політична психологія – галузь психологічної науки і практики, яка вивчає та активно впливає на когнітивні й поведінкові аспекти психології суб'єктів політики, на все різноманіття політичних феноменів і процесів, що відбуваються в суспільстві, їх механізми й фактори, а також усіляко сприяє досягненню політичних цілей із врахуванням визнаних у суспільстві моральних і правових принципів і норм.

Політична реклама – система політичних комунікацій, покликаних змінити свідомість і поведінку людей відповідно до політичних цілей рекламодавця (у широкому контексті – політичних партій, рухів, лідерів).

Політична свідомість – домінуючі у даному суспільстві або найпоширеніші типи уявлення про різні аспекти політичного життя, політичну систему та її інститути, політичну діяльність, місце і роль людини в політиці.

Політична свідомість суб'єкта політики – вища форма розвитку психіки, яка характеризує його здатність системно сприймати, розуміти й оцінювати ту частину реальності, яка пов'язана з політикою, з питаннями влади й підпорядкування, держави та її інститутів.

Політична система – впорядкована сукупність державних, політичних, громадських організацій та інститутів, сфера політичного життя суспільства.

Політична соціалізація – засвоєння особою соціального й політичного досвіду, шляхом включення її у політичну систему, в управління політичними процесами.

Політичне насильство – фізичний примус, застосовується як засіб нав'язування волі суб'єкта політики з метою оволодіння владою, насамперед державною, її використання й захисту.

Політичний менталітет політика – змістовний компонент політичної культури, що характеризує ті загальні та істотні ознаки, які визначають його самостійне прагнення до активного саморозвитку та нарощування креативного (творчого) потенціалу, ініціативне збагачення у взаємозв'язках з іншими соціальними суб'єктами і на цій основі культивування свого стилю політичної діяльності як професіонала обраної справи.

Політичний режим – сукупність засобів і методів здійснення політичної влади, яка відбиває характер взаємовідносин громадян і держави.

Політичні навички – певні засоби та способи, які потрібні для виконання своїх ролей і функцій будь-якому учаснику політичного процесу, звички та стереотипи, що виникають у громадян за певної політичної культури.

Політичні стереотипи – соціальні установки, які є наслідком повторення певних політичних дій і спрощують прийняття рішень.

Популізм – загравання влади з народом для забезпечення популярності, що характеризується демагогічними гаслами, необґрунтованими обіцянками.

Потреба в аффіліації – це потреба в приналежності до групи й одержанні схвалення, яка виявляється в турботі політика про добрі стосунки з іншими.

Правова держава – суверенна, політико-територіальна організація публічної влади, яка базується на принципах поваги до особи й недоторканості її прав і свобод, верховенства права, дотримання закону.

Продуктивність мислення – відбиває здатність лідера до народження новаторських і виправданих реальністю політичних ідей.

Пропаганда – це вид діяльності по поширенню якихось ідей, принципів.

Психологічні моделі іміджу – це структурована певним чином різноманітна інформація, що відповідає політичному іміджу.

Психологія політичної влади – це закономірності, механізми, умови й фактори утворення, а також її функціонування як інституту.

Психологія свободи – це здатність до творчого самовираження, конструктивної дискусії, активних дій, яка являє собою серцевину демократичного процесу.

Розумні дії – форма політичної поведінки, яка характеризується ефективністю (співвіднесенням мети та результатів), ступенем усвідомленості політичних дій та їх відповідністю вищим цінностям, поставленим на чолі політики, що проводиться.

Солідарність – одна з інстинктивних форм поведінки людини у соціальному середовищі в умовах суперництва та співробітництва одна з одною. В основі проявів солідарності в політиці лежить ідентифікація людей з певною партією, групою, націями, що дозволяє об'єднати зусилля членів цих груп по досягненню своїх цілей і інтересів.

Соціальна орієнтація – почуття автономності, на протигагу почуттю залежності від інших людей у самовизначенні.

Соціальна перцепція – це сприйняття, розуміння й оцінка людьми соціальних об'єктів, інших людей, соціальних груп, спільнот.

Соціальний статус особистості – визначається її включенням саме в соціальні відносини.

Соціальні очікування (або експектації) – це система очікувань і вимог щодо норм виконання лідером соціальних ролей і відповідної до них діяльності.

Статус (з лат. status – положення, стан) у її застосуванні до суб'єктів діяльності позначає їхнє місце в системі суспільних відносин.

Стереотип (з грец. stereos – твердий і typos – відбиток) відносно стійкий і спрощений образ, що складається в умовах дефіциту інформації як результат узагальнення особистого досвіду й нерідко упереджених уявлень, визнаних у суспільстві.

Стереотипізація – процес приписування зазвичай подібних рис людям, групам або спільноті без достатніх на те підстав, що, часто зустрічається в процесі політичної діяльності.

Структурна легітимність подібна з легальною й почасти традиційною у варіанті М. Вебера й пов'язана зі схваленням принципів, норм, механізмів функціонування влади безвідносно до проведеної нею політики.

Суб'єкти політичної влади – учасники політичного життя, які мають особливі усвідомлювані ними потреби, інтереси та які здатні визначити засоби щодо їх реалізації і здійснювати реальний вплив на процес втілення політичної влади.

Суверенітет – право влади управляти саме цією територією й саме в цей час.

Технології самолегітимізації – створення за допомогою пропаганди уявлення про відповідність реальності очікуванням людей.

Тоталітарна диктатура – диктатура, що прагне до повного контролю над усіма сторонами життя людини й суспільства, що приносить у жертву своїм цілям життя, що не зупиняється перед жодними злочинами.

Установка – це внутрішня якість суб'єкта політики, що базується на його попередньому досвіді та політичній культурі.

Фрустрація – психічний стан, виявляється через переживання труднощів, невдачі, що виникає за наявності реальних або уявних непереборних перешкод на шляху до мети.

Харизматична легітимність – легітимність, яка за основою є особистісним типом правочинності.

Харизматичний лідер – громадсько-політичний діяч, ватажок, вождь, авторитет якого ґрунтується на вірі громадян у його надприродні, видатні здібності, виняткові якості, святість.

Циркулярна реакція (емоційне кружляння) – процес обопільного зараження, через інтенсифікацію якого взаємодія між індивідами сходиться із семантичного (комунікація) на психофізіологічний рівень.

Чутки – процес передачі емоційно актуальної інформації через засоби комунікації.